

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Regionale economie

Doel, J. van den

Citation

Doel, J. van den. (1973). Boekbespreking van: Regionale economie. *Acta Politica*, 8: 1973(1), 93-94.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451433>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451433>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

zijn 'kamerleden en partijleiders persoonlijk aansprakelijk (...) voor de geconstateerde feilen?'. Neen is het antwoord: dit ontbreken van output vloeit niet uit de inhoud van de eisen voort maar is de oorzaak van een algemeen menselijk tekort: tijdgebrek.

De kamerleden komen er gewoon niet aan toe; er zijn bovendien te veel kleine partijen waardoor er eindeloze debatten in het parlement ontstaan.

Na de oorzaak van de politieke ontevredenheid opgespoord te hebben biedt Van Putten ons de volgende oplossing: om het tijdgebrek van de kamerleden op te heffen moet er een grotere arbeidsverdeling komen; bv. door het instellen van 'functionele raden', die — gekozen door de kiezers of door de volksvertegenwoordigers benoemd — het beleid van een departement kunnen aangeven door de begroting van het departement te behandelen. Ook arbeidsverdeling in territoriaal opzicht (bij voorbeeld een districtenstelsel) verdient overweging.

Het probleem van de grote hoeveelheid partijen in het parlement kan worden opgelost door verhoging van de kiesdrempel, want de kleine partijen zijn eigenlijk onbelangrijk, hun invloed is gering en zij nemen maar veel tijd in beslag in kamerdebatten. Bovendien: 'Het zijn van een politieke partij (is) geen voorwaarde (...) voor het uitoefenen van politieke invloed in of op het parlement'. En: 'Belangengroepen vervullen in het politieke proces dezelfde functies als politieke partijen'. De kleine partijen moeten zich dus maar opheffen en een belangengroep vormen, waarbij zij evenals 'vakorganisaties of kerken fungeren als geweten van zich misdragende grote partijen.'

Van Putten is voorstander van het monisme, waarmee hij doelt op een tweeblokken - of tweepartijen systeem, 'waarbij de politieke activiteiten op levensbeschouwelijke of ideologische grondslag gebundeld worden'.

Het is duidelijk dat voor het twee-partijensysteem geen kleine partijen nodig zijn, maar hoe zit dat met een tweeblokkenstelsel?; en hoe 'klein' mogen partijen zijn of met andere woorden; hoe hoog moet de output reddende kiesdrempel zijn?

Wij zagen dat politieke ontevredenheid zich richt op politieke partijen en kamerleden. Deze ontevredenheid kan min of meer gemakkelijk worden weggenomen, omdat het volgens Van Putten geen ontevredenheid is over het bestaande parlementaire regeringsstelsel — de bestaande regime-normen staan niet ter discussie — en omdat de maatschappelijke politieke ontevredenheid over de output failure op gebieden als woningbouwbeleid en financieel beleid niet uit onwil van diegenen die de waarden moeten toedelen ontstaat — omdat de eisen buiten de bestaande politieke cultuur zouden vallen — maar omdat er te veel werk aan de winkel is. Dit onderzoek geeft aan dat 'de inrichting van het politieke systeem een bevredigende omzetting van kiezersverlangens in beleid in de weg staat'. Nader onderzoek lijkt nodig niet zo zeer naar de *inrichting* van het politieke systeem, maar naar de vraag, of bepaalde behoeften die bij de leden van de politieke gemeenschap leven, wel door politieke partijen en kamerleden als probleem onderkend worden en als eisen, die een bepaald beleid vereisen, naar voren worden gebracht.

Misschien ligt hier wel een belangrijke bron van maatschappelijke politieke ontevredenheid. Iets voor een oratie om te onderzoeken?

Percy B. Lehning

L. H. Klaassen (red.): Regionale Economie — het ruimtelijk element in de economie

Wolters-Noordhoff, Groningen 1972, 356 pp.

De bundel *Regionale Economie*, die onder redactie van prof. dr. L. H. Klaassen is samengesteld, is lezenswaardig voor iedere wetenschapsbeoefenaar, die zich met het ruimtelijk beleid bezig houdt. Door een tiental vooraanstaande onderzoekers, die merendeels werkzaam zijn bij het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam, worden de meest recente resultaten van in nationaal en internationaal verband uitgevoerd regionaal onderzoek op een ook voor leken heldere wijze uiteengezet en gesystematiseerd. Dat dit gebeurt vanuit een economisch optiek is op theoretische noch op praktische gronden een nadeel. De term *ekonomisch* houdt immers een abstraktie in: economische politiek is niet anders dan het economisch aspect van de politiek; activiteiten van de overheid hebben een economisch aspect indien zij beslag leggen op schaarse produktiemiddelen die ook voor alternatieve doeleinden kunnen worden aangewend. Het ruimtelijk beleid, dat tot op heden vooral een ruimtelijke herverdeling van welzijnsaspecten als werkgelegenheid en materiële welstand beoogt, legt op zulke produktiemiddelen zelfs een groot beslag. Het mag dan ook geen wonder heten dat sociale geografie en regionale economie in Westeuropa vaak in combinatie met elkaar worden bestudeerd. Dit heeft er in de praktijk toe geleid, dat tot nu toe economien inzake het regionale beleid de meest geavanceerde onderzoekresultaten hebben geboekt. De bundel van Klaassen is daarvan een indrukwekkende getuigenis.

Zeer sterk zijn de bijdragen van Klaassen zelf en die van Kuipers, Drewe, Bos en Lambooy. Klaassen laat overtuigend zien hoe de traditionele gedragswetenschappen falen doordat hun beoefenaren geen rekening houden met de rol die afstand en ruimte spelen in het gedrag van subjecten. Bijvoorbeeld het konsumentgedrag blijkt bij toenemende welvaart steeds slechter uit de prijzen en steeds beter uit de konsumptietijden van goederen te kunnen worden verklaard.

Kuipers geeft een inleiding in de problemen van stedelijke groei. Hij behandelt achtereenvolgens de krachten die de 'urbane explosie' veroorzaken, de toegankelijkheid van de stadscentra en de optimale stadsgrootte. Zijn betoog mondt uit in een modieuze pleidooi voor een interdisciplinaire benadering.

De socioloog Drewe beziet de regionale politiek als een aspect van de sociale planning. Met een heldere en methodische aanpak ontvouwt hij een reeks van hulpmiddelen voor de planning, zoals: onderzoek naar de uitvoerbaarheid van een beleid, het verrekenen van sociale en ekologische factoren, systeemanalyse, prognose-technieken, beslissingsmodellen en planning-horizonnen. Zijn centrale vraag luidt: 'hoe kunnen we de regionale verandering verklaren, voorspellen en besturen?' en in zijn antwoord poogt hij de visie te vermijden dat planning een technische activiteit zou zijn, die buiten controversiële zaken zou staan.

De verhandeling van Bos over de relatie tussen 'mens-ekologie', ruimtelijke ordening en milieubeheer lijkt op het eerste gezicht verward en grootsprakig, doch verschaft bij nadere lezing veel informatie en visie over de dreigende nivellering van het milieu, die wordt geïllustreerd met sprekende voorbeelden uit de wegenbouw en de flatbouw.

Lambooy heeft een geslaagde poging ondernomen om met behulp van de in opkomst zijnde welzijnseconomie maatstaven te ontwikkelen voor een optimale interregionale verdeling van het welzijn. Volgens hem is een optimum bereikt

wanneer bij de toename van het welzijn van sommige gebieden de andere daarvan geen achteruitgang ondervinden. Lambooy doelt hierbij op de mogelijkheid, dat van activiteiten in een bepaald gebied negatieve externe effecten uitgaan op het welzijn in een ander gebied en baseert zijn analyse van deze effecten op Goudzwaards dissertatie over de ongeprijsde schaarste.

Niet alle hoofdstukken zijn even geslaagd. Van Wickeren, die het ondernemersgedrag analyseert, kan in elk geval goed rekenen doch geeft er deze keer geen blijk van ook goed te kunnen schrijven. Odell verklaart het bestaande regionale activiteitenpatroon te eenzijdig uit energiefactoren. De informatie van Van de Poll en Bourdrez over de betekenis van de infrastructuur voor de regionale ontwikkeling blijft hier en daar aan de oppervlakte steken, ondanks het fraaie model dat wordt gepresenteerd. De beschouwingen van Hendriks en Ruitenbergh over de bestuurlijke aspecten van de regionale ontwikkeling richten zich te traditioneel op het lokaal i.p.v. op het (inter)nationaal bestuur, op de inrichting van het bestuurlijk apparaat in plaats van op de ontwikkeling van een compleet beleidsinstrumentarium, op een bestuursrechtelijke in plaats van op een bestuurseconomische of besliskundige probleemstelling.

Tenslotte meen ik dat Klaassen als eindredacteur in één opzicht tekort is geschoten. Door duidelijk gebrek aan coördinatie is de samenhang tussen de hoofdstukken enigszins zoek geraakt. Over het te kiezen optimaliteitskriterium denken Vanhove, Drewe, Bos en Lambooy verschillend; Paelinck en Lambooy gebruiken een term als doelmatigheid (efficiëntie) in een geheel verschillende betekenis; het is niet duidelijk of Van de Poll en Van Wickeren dezelfde significantiegrenzen aanhouden; de wet van Reilly inzake de ruimtelijke structuur van de detailhandel wordt zowel behandeld door Kuipers als door Vanhove; Paelinck, Klaassen en Vanhove beschrijven onafhankelijk van elkaar de psychologische waardering van afstanden; Hendriks, Lambooy en Drewe bespreken op dezelfde manier de onbereikbaarheid van de doelstellingen van de Tweede Nota inzake de ruimtelijke ordening; enzovoort. Deze kritische opmerking doet echter niets af aan onze hoofdkonklusie, dat Klaassen erin geslaagd is een unieke bundel samen te stellen, waarvan de publikatie ongetwijfeld het regionaal onderzoek in Nederland sterk zal stimuleren.

J. van den Doel

J. Wessel: Van rechtsbeslissing naar procesbeheersing

N.V. Uitg. Mij. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1971, 26 pp.

In zijn Delftse oratie, welke onder de hierbovenstaande titel is verschenen, heeft Wessel heel veel overhoop gehaald: het vraagstuk van de al of niet integrale wetenschappelijke benadering van bestuursactiviteiten, de terreinafbakening tussen de bestuurswetenschap en de wetenschappen van het besturen, de ontoereikendheid van de traditionele bestuursrechtswetenschap als uitgangspunt voor een integrale benadering van de bestuursproblematiek, de perspectieven van integratie, systeemtheoretische benaderingswijzen in de bestuurswetenschap en tenslotte enkele praktische consequenties van een geïntegreerde bestuurswetenschappelijke benadering. Onderwerpen genoeg om er verscheidene dikke boeken mee vol te schrijven. Wessel moest het echter bij ruim 20 bladzijden 'overpeinzingen' laten. Het valt dan ook niet te verwonderen dat er niet zoveel echt 'uit de verf' is gekomen. Dat vind ik jammer, want de vragen die Wessel aan de orde stelt zijn van vitale betekenis voor de ontwikkeling der bestuurswetenschap(en) in de

komende jaren. Een eerste vereiste bij de beantwoording van die vragen is echter dat al degenen die bij deze ontwikkeling zijn betrokken van elkaar begripen waar ze het *precies* over hebben. En dat is naar mijn mening nu juist de zwakste zijde van Wessel's betoog.

Wij horen voorts wel wat het verschil is tussen een monodisciplinaire, multidisciplinaire en interdisciplinaire benadering, maar de in dit verband toch wel relevante vraag naar het verband met het onderscheid in theoretische en toegepaste wetenschap wordt niet eens gesteld. Dit gaat zich o.m. wreken bij het inconsistente gebruik van de termen 'integratie' en 'integraal'.

Dat naast een veelheid van 'interdisciplines' 'reeds bestaande monodisciplines' niet kunnen worden gemist wil ik graag geloven, maar dat zij alleen maar een taak behouden 'bij het *toeleveren* (cursivering v. d. rescensent) van kennis aan bestaande en het *leveren* van ideeën, kennis en mankracht voor nieuw op te zetten interdisciplines', lijkt mij een onderschatting van het belang van de monodisciplines.

Wessel definieert bestuurskunde als de 'wetenschap gericht op het met behulp van een bestuursapparaat en de daaraan ten dienste staande middelen beheersen van maatschappelijke processen, op het eventueel sturend maar vooral regelend handelen van overheidsorganen'. Dit is een van de punten waarop ik de auteur niet helemaal begrijp. Betekent 'gericht op' nu 'van' — waarna het materiële object van de bestuurskunde volgt — het op een bepaalde wijze beheersen van maatschappelijke processen) — óf: die zich ten doel stelt — eventueel: 'een bijdrage wenst te leveren tot'? In het tweede geval is Wessel's definitie van bestuurskunde geen definitie maar de aanduiding van een functie van die wetenschap. Even later zegt de schrijver: 'De bestuurskunde zal zich niet mogen beperken tot een wetenschap van de vormen, maar ook en in toenemende mate aandacht moeten besteden aan de inhoud van het beleid teneinde daarop toegespitste beheersingsmechanismen te ontwikkelen'. Moeten wij hieruit afleiden dat 'bestuur', 'sociale beheersing' en 'beleid' identiek zijn? Wat zijn dan 'op het beleid toegespitste' beheersingsmechanismen? Wat betekent in de definitie van 'bestuurskunde': 'eventueel sturend maar vooral regelend handelen'? Als ik noot 27 op blz. 9 goed begrijp is 'regelen' hoogop een onderdeel van 'besturen'. Dan vraag ik mij af: doet de overheid ook nog iets anders dan 'besturend' en/of 'regelend' handelen?

Als men 'bestuurskunde' definieert als een wetenschap die zich bezighoudt met het beheersen van maatschappelijke processen 'met behulp van een bestuursapparaat' dan rijzen voor mij de volgende vragen: a) wat dan 'bestuur' (resp. 'bestuursapparaat') is; b) of men eigenlijk niet bezig is met definiëren door middel van datgene wat men definiëren moet; c) wat het kenobject van de bestuurskunde is (afgezien van mijn veronderstelling dat Wessel de bestuurskunde wel als een wetenschap met een 'interdisciplinaire' — of misschien een multi-disciplinaire? — aanpak zal willen typeren) en d) waarom 'bestuursapparaat' kennelijk beperkt wordt tot 'overheidsorganen' (dus: 'bestuursapparaat van de overheid'). Wessel stelt tenslotte, dat de systeemleer 'als theoretisch kader voor de interdisciplinaire benaderingswijze' in de bestuurswetenschap een zekere bruikbaarheid kan hebben. Toch gelooft hij niet 'dat binnen afzienbare tijd met behulp van dit kader een werkelijke integratie van disciplines tot stand kan komen'. Ik deel zijn twijfels op dit punt, alleen op andere gronden. Ik meen dat de waarde van de systeemtheorie voor de bestuurswetenschap(en) elders moet worden